

Maja Milutinović

## **"NEZAPOSLENOST U EVROPSKOJ UNIJI"**

*Nancy Bermeo,  
Unemployment in the New Europe,  
Cambridge, Cambridge University Press, 2001*

Jedan od najvećih svetskih problema, ali i problema Evropske Unije, je nezaposlenost. Savremena ekonomska politika pokušava da pronađe način za ublažavanje ove "bolesti" jer njeno potpuno eliminisanje nije moguće. Puna zaposlenost se ostvaruje na nivou normalne (prirodne) nezaposlenosti. U Evropi je danas svaki deseti građanin nezaposlen. Nezaposlenost mlađih od 25 godina, u ukupnom broju nezaposlenih, je 20%. Više od 50% je onih koji su bez posla duže od 12 meseci.

"Unemployment in the New Europe" predstavlja zbirku eseja. Cilj ove knjige je analiza nezaposlenosti, njenih posledica i međusobnog odnosa nezaposlenosti i evropskih integracionih procesa. Koji su uzroci nezaposlenosti u Evropskoj Uniji; kako resiti problem nezaposlenosti, tj. da li to učiniti pozivajući se na rešenja liberalne tržišne ekonomije ili, pak, odgovor treba da se kreće u pravcu egalitarizma na osnovu koga država treba da ima mnogo aktivniju ulogu u rešavanju socijalnih pitanja; kakav je uticaj nezaposlenosti na političke stavove; kakve su razlike u političkim stavovima između zaposlenih i nezaposlenih i sl. - problemi su sa kojima su se suočili autori ovih eseja.

U uvodnom delu knjige dat je kratak osvrt na svaki esej i na osnovne ideje autora.

Tri uvodna eseja - Davida Camerona, Petera A. Halla i Martina Rhodesa, na empirijski način daju, rekli bismo, "reljefnu kartu" ujedinjene Evrope. Autori polaze od razlika u nacionalnim obrascima nezaposlenosti, hronologije ujedinjenja preko institucionalnih karakteristika privrede zemalja članica, do dileme između modela planski organizovane ekonomije koji podrazumeva da više regulacije omogućava višu stopu zaposlenosti i ekonomske aktivnosti, i modela liberalne tržišne ekonomije - po kome će nezaposlenost biti rešena putem tržišta (tržište rada je fleksibilno, a stopa nezaposlenosti niska).

Bez obzira na to što su brojne kritike bile upućene modelu planske ekonomije, mnogi ekonomisti se slažu u tome da se problem nezaposlenosti ne može rešiti oslanjajući se na liberalnu doktrinu i pored njenih prednosti. Postoji čvrsto uverenje da su planske privrede "sposobne da vrate razumno niske stope nezaposlenosti". Autori su saglasni u tome da integracioni procesi mnogo više zbližavaju sindikate, privredne komore i državu u traženju odgovora za ostvarenje blagostanja i postizanje normalne nezaposlenosti. Ovo je od posebnog značaja, naročito ako se ima u vidu da evropska javnost nezaposlenost vidi kao veliki politički problem.

Interesantni su radovi Brucea Westerna i Kierana Healya koji istražuju da li nezaposlenost smanjuje realni porast nadnice kao što to pojedini analitičari predviđaju. Oni smatraju da ta veza zavisi od vremena i institucionalnog konteksta. Korelacija nezaposlenosti i snage sindikata zavisi od dva faktora:

1. da li je snaga sindikata velika u vreme kada nezaposlenost počinje da raste i
2. da li su sindikati odgovorni za pružanje socijalne pomoći.

Povećanje zaposlenosti može se postići na različite načine: aktivnijom ulogom vlade kroz razne programe (targeted programs) koja će obezbediti zapošljavanje mladih i snižavanje poreskih stopa za preduzetnike koji zapošljavaju mlade; stvaranjem tzv. sekundarnog tržišta radne snage paralelno sa već postojećim i kroz različite oblike pomoći nezaposlenima.

Kakve metode se preduzele Portugalija, Španija i Holandija saznajemo iz eseja Javiera G. Polavieja, Andrewa Richardsa, Jose Maravalla, Marte Fraile i Stevena B. Wolinetza.

Istina je da visoko razvijene države mogu imati mnogo više uspeha u borbi sa nezaposlenošću budući da imaju dovoljno sredstava za finansiranje različitih programa za povećanje zaposlenosti, osnivanje različitih agencija i sl. Psihologija nezaposlenih u razvijenim i nerazvijenim zemljama je bitno drugačija, što ima odraza na kreiranje političkih stavova i mišljenja, pa čak i na politički ekstremizam u najmanje razvijenim zemljama.

Prvi esej se bavi problemom velike nezaposlenosti u Evropi i otkriva nam kako stopa nezaposlenosti varira kroz vreme i prostor u Evropskoj Uniji, kao i kakva je starosna i polna struktura nezaposlenih. Nasuprot tendenciji povećanja nezaposlenosti, neke evropske zemlje su, ipak, izradile strategiju otvaranja novih radnih mesta. U ovome su važnu ulogu predstavljale političko-institucionalne karakteristike privreda zemalja članica. Esej govori i o

karakteristikama Evropske Unije koje mogu uticati na rast nezaposlenosti. U eseju Petera A. Halla raspravlja se o prednostima planske privrede u odnosu na tržišnu u rešavanju problema nezaposlenosti.

Naročito je interesantan esej koji analizira uticaj globalizacije na odnose između sindikata, države i poslodavaca. Rešenje problema nezaposlenosti nalazi se u kompromisu neoliberalizma i modela planski vođenih privreda na tzv. "evropskom trećem putu".

Bruce Western i Kieran Healy ukazuju na to da visina zarada radnika zavisi od snage sindikata. Ujedinjeni sindikati, uz podršku socijal-demokratskih vlada, su uspeali da se izbore za veće zarade. Nasuprot njima, slabo organizovani i decentralizovani sindikati nisu imali većeg uspeha u borbi za rast zarada i životni standard radnika. Eseg Westerna i Healya ukazuje i na promenu u načinu određivanja zarada tokom 70-ih godina XX veka, posle kraha "zlatnog doba". Važni zaključci ovih autora odnose se na značaj institucionalne strukture na ukupnu raspodelu rada, (de)regulaciju sindikata, korporativno pregovaranje i privredni rast i razvoj.

U eseju "Unemployment and Union density" (Nezaposlenost i snaga sindikata) akcentat je stavljen na veliki uticaj nezaposlenosti na snagu sindikata. Ovakav stav pomaže da se sagleda struktura i organizovanost sindikata u različitim zemljama članicama Unije. Uloga nezaposlenosti u organizovanju sindikata i njen uticaj na snagu sindikata je različit i zavisi od vrste tržišta rada, kao i od političko-ekonomskih institucija. Institucionalna razvijenost u industrijski visoko razvijenim zemljama se konstantno povećava u uslovima stalne nezaposlenosti.

Sindikalni sistem, njegova organizacija u Španiji i njegova pregovaračka moć tema su eseja i Javiera G. Polavieja i Andrewa Richardsa. Autori ukazuju na karakteristike organizovanja sindikata u Španiji 70-ih i 80-ih godina. Period 80-ih godina obeležen je velikim rivalstvom dva najveća sindikata UGT (Union General de Trabajadores) i CC.00 (Comisiones Obreras) u pogledu njihovog viđenja privrednih problema, smanjenja nezaposlenosti, taktike i strategije koju treba preduzeti za oporavak privrede, privrednog restrukturiranja i saradnje između zaposlenih i vlade. Međutim, 90-ih godina XX veka došlo je do saradnje između sindikata, zajedničke borbe protiv nezaposlenosti i organizovanijeg nastupa prema vladi, kako bi se razvila snažnija politika otvaranja radnih mesta i zapošljavanja.

Odnos nezaposlenosti i dominantne ideologije, političkih stavova i individualnog ponašanja glasača zaokupilo je interesovanje Christophera J. Andersona. Logično je očekivati da će nezaposleni glasači biti manje zadovoljni sopstvenim životom, manje zainteresovani za politiku i manje je verovatno da će glasati na izborima, za razliku od zaposlenih glasača. Međutim, nasuprot prethodnoj grupi, postoje i takvi nezaposleni koji zagovaraju politički ekstremizam. Preporuka Andersona je da se buduće studije usmere na političko-institucionalne i individualne determinante koje obeležavaju razlike u političkom ponašanju između zaposlenih i nezaposlenih. Vredelo bi istražiti razlike između onih koji su zaposleni na određeno vreme, onih koji su nezaposleni i zaposlenih na neodređeno vreme. Po Andersonovom mišljenju, nezaposlenost je bila i biće prioritetan problem i na nacionalnom nivou.

Nancy Bermeo knjigu završava svojim zaključkom i jednom upozoravaj ućom pričom o nezaposlenosti, koristeći kao podlogu za to primere i slućajeve kako sa prostora Evrope, tako i sa prostora SAD-a.